

ЁХ фани
1-ЛЕКЦИЯ

МАВЗУ:

**“Ёнғин хавфсизлиги асослари” (ЁХА)
фанининг мақсади ва вазифалари**

Режа:

1. Кириш
2. ЁХА фани ҳақида тушунча.
3. ЁХА фани мақсади ва вазифалари.
4. Фаннинг асосий тушунчалари ва таърифлари.

Тошкент шаҳар ИИББ Ёнғин хафсизлиги бошқармаси матбуот хизмати хабари

- 2013 йилнинг дастлабки етти ойи давомида Тошкент шаҳрида 844 та ёнғин юз берди.
- Тошкент шаҳрида январь-июль ойлари давомида содир бўлган ёнғинлар натижасида 17 киши ҳалок бўлган, 23 киши эса турли даражада жароҳат олган. Ёнғинлар натижасида етган зарар миқдори 242 миллион сўмни ташкил этди.
- Энг кўп ёнғинлар Мирзо Улуғбек ва Юнусобод туманларида содир бўлган – ушбу туманларда дастлабки етти ой давомида 117 тадан фавқулодда ҳолат кузатилган.
- Сергели ва Ҳамза туманларида ҳам ёнғинлар нисбатан кўп содир бўлган.
- Йил бошидан бери содир бўлган ёнғинларнинг 343 таси чекиш сабабли юз берган.
- Болаларнинг ўт билан ўйнашганликлари оқибатида эса 100 та ёнғин ҳодисаси рўй берган.

Ёнғинда ҳалок бўлганлар таҳлили

- Одамларнинг ёнғинда энг кўп ҳалок бўлиши (29 %) кечқурун соат 22.00 дан эрталабки 6.00 гача содир бўлади.
- Кундуз куни ҳалок бўлишнинг кўпи (22 %) соат 10.00 дан 18.00 гача содир бўлади.
- Энг кам ҳалок бўлиш соат 18.00 дан 22.00 гача бўлади.
- Ёнғинда энг кўп ҳалок бўлганлар пенсионерлар – 42 %; маълум бир иш билан шуғулланмайдиганлар – 37 %; ишловчилар – 13 %;
- Ҳалок бўлганларнинг 50 % алкоголь маст ҳолда бўлган.
- Ҳалок бўлганларнинг 44 % 40-60 ёшда бўлган; 36 % 60 ёшдан катта бўлган; 16 % 21-40 ёш оралиғида бўлган.

КИРИШ

- Инсонлар ҳаёт фаолияти хавфсизлигини таъминлашнинг ажралмас ва ўта муҳим қисмларидан бири бу – ёнғин хавфсизлигини таъминлаш ва ёнғиннинг олдини олиш чоратадбирларини ишлаб чиқиш ҳисобланади.
- Республикада сув ва қишлоқ хўжалигининг юксалтиришда, одамлар турмуш маданиятини ва шароитининг ўстиришда, шаҳар ва қишлоқларнинг ободонлашиб боришида ва уларни ёнғиндан муҳофазалашда “Ёнғин хавфсизлиги асослари” фанига ва унинг сифат кўрсаткичларига бўлган талабалар ҳам ошириб боради.
- Демак, шундай шароитларда ёнғин хавфсизлигини таъминлаш ҳамда ёнғинни ўчиришдаги асосий омил сув ва сув таъминоти тизимининг мукаммаллашуви, унинг узлуксиз ва ишончли ишлаши билан чамбарчас боғлиқдир.

- Ёнғин хавфсизлигини таъминлаш аҳоли ҳаётини, корхоналардаги технологик жараёнларни ва жамиятнинг тинчлик-осойишталигини таъминлашнинг ажралмас ва ўта муҳим қисми ҳисобланади.
- Бу жараёнлар бир бири билан узвий боғлиқ бўлиб, уларни бир мураккаб тизим элементларининг биргаликда ишлаши кўринишида қараш лозим.
- Ёнғинлар ҳалқ хўжалигининг ҳамма тармоклари, жумладан саноат корхоналари, сув ва қишлоқ хўжалиги ва турар жойларда юз бериши мумкин бўлган, етказиладиган зарари жиҳатидан табиий офатларга тенглашиш даражасида бўлган ҳодиса ҳисобланади.
- Шунинг учун ҳам ёнғинга қарши кураш фуқароларнинг умумий бурчи ҳисобланади ва бу ишлар давлат миқёсида амалга оширилади.

“Ёнғин хавфсизлиги асослари” фанининг мақсади –

авария ва ҳалокатларга олиб келиши мумкин бўлган ёниш ва портлаш оқибатларининг олдини олиш, ишлаб чиқаришда соғлом ва хавфсиз иш шароитларини яратиш учун мутахассисларни назарий ва амалий жиҳатдан тайёрлаш, ёнғин ва портлаш содир бўлган ҳолатларда ишчи ва хизматчиларни тўғри ҳаракат қилиш ва ҳимояланишга ўргатишдир.

Фаннинг асосий вазифалари:

Ўқув фанини ўрганишнинг асосий вазифалари:

- ёниш ва портлаш параметрларини амалий ва тажриба йўллари билан аниқлаш,
- ёниш жараёнининг потенциал портлаш хавфлилигини таҳлил қилиш,
- жараённинг термодинамик ва экзотермик параметрларини аниқлаш усулларига ўргатиш,
- ёнғин ва портлаш юз берганда фуқаролар муҳофазасини ва моддий бойликларни асрашни ташкил этиш,
- зарбали тўлқинларда босимни ҳисоблаш,

- қурилиш конструкцияларини ўтга бардошлилигини ошириш, материалларни ёнмайдиган тоифага ўтқозиш,
- ёниш жараёнининг турли параметрлари – ўз - ўзидан алангаланиш,
- чақнаш ҳарорати, ўз ўзидан ёниш, кислород индекси ва бошқаларни аниқлаш,
- куйган ва талафот олганларга бирламчи тиббий ёрдам кўрсатиш ва бошқа муҳим вазифаларни бажара оладиган билим, кўникма ва касбий малакага эга инсонни тарбиялашга қаратилган.

Фаннинг асосий тушунчалари ва таърифлари

- **Ёнғин хавфсизлиги**: аҳолининг, халқ хўжалиги ва бошқа мақсадларга мўлжалланган объектларни ҳамда табиий атроф - муҳитни ёнғиннинг хавфи омилларидан ва таъсирдан муҳофазалашганлик ҳолатига, одамлар ва моддий бойликларни тезкор эвакуация қилиш, ёнғинни чеклаш ва ўчириш учун шароит яратиш.
- **Ёнғин хавфсизлигини таъминлаш**: ҳуқуқий—меъёрий ҳужжатларни, ёнишдан хавфсизлик қоидалари ва талабларини қабул қилиш ва уларга риоя қилиш ҳамда ёнғинга қарши тадбирларни ўтказиш.
- **Ёнғин**: D.st, 051 982.2000 "Фавқулодда вазиятларда хавфсизлик. Табиий фавқулодда вазиятлар. Атамалар ва таърифлар".

- **Ёнғин хавфи:** ёнғин хавфсизлиги талабларининг бузилиши, тартиб ва чораларга риоя қилмаслик натижасида ёнғин пайдо бўлиши ва тарқалиш эҳтимоли.
- **Ёнғин хавфсизлиги талаблари:** Ўзбекистон Республикаси махсус ваколатланган давлат органлари томонидан амалдаги қонунчилик ёки Меъёрий ҳужжатларда ёнғиндан хавфсизликни таъминлаш мақсадида ўрнатилган махсус шароит ёки ташкилий ва (ёки) техник хусусиятдаги қоидалар.
- **Ёнғинга қарши тадбирлар:** ёнғинга қарши тартиб—қоидага риоя қилиш, ўз вақтида ёнғиннинг олдини олиш ва (ёки) тез ўчиришга қаратилган ташкилий ва (ёки) техник хусусиятдаги тадбирлар.

- **Ёнғинга қарши ҳолат:** ўт ўчирувчилар командаси томонидан амалга ошириладиган, ёнғинга қарши тадбирларнинг доимий ўтказилиши, ёнғин хавфсизлиги қоидаларига қатъий риоя қилиниши ва ёнғинга қарши хизматнинг аниқ бажарилиш ҳолати.
- **Ёнғиндан сақлаш:** ёнғиннинг олдини олиш ёки тўғридан-тўғри ўчириш мақсадида олиб бериладиган ҳуқуқий, ташкилий, техник ва бошқа тадбирлар тизими.

- **Ёнғин ва портлаш хавфи мавжуд объект:** фавқулодда вазиятлар юз беришига аниқ таҳдид солувчи, енгил алангаланадиган ва ёнғин - портлаш хавфи мавжуд моддалар ишлаб чиқариладиган, фойдаланиладиган, қайта ишланадиган, сақланадиган ёки транспортда жўнатиладиган объект.
- **Портлаш:** модданинг физик ва кимёвий ўзгариши туфайли чегараланган ҳажмда катта миқдорда энергия ажралиб чиқиши натижасида теварак - атрофда техноген фавқулодда вазиятлар содир бўлишга ёки келтириб чиқаришга қодир бўлган зарбали тўлқин ҳосил бўлиши ёки тарқалишига сабаб бўлувчи тез кечар жараён.
- **Портлаш хавфи мавжуд модда:** маълум таъсир натижасида портлашга мойил бўлган модда.

- **Зарба тўлқини:** портлаш натижасида ҳосил бўладиган ва бутун фронт бўйлаб босим, ҳарорат, зичлик ва муҳит заррачалари (умумий тезлик) ўзгариши билан сиқилиш - ҳавоси сийракланган ҳолатда тарқаладиган ҳаво тўлқини.
- **Зарба тўлқини fronti:** портлаш марказидан товуш тезлигидек юқори тезликда ҳаракатланувчи сиқилган ва мўътадил муҳит ўртасидаги бўлиниш юзаси.
- **Зарба тўлқини фронтидаги ортиқча босим:** зарба тўлқини фронтидаги энг юқори босим ва фронт олдидаги мўътадил атмосфера босими орасидаги фарқ.

- **ДЁХХ (Давлат ёнғин хавфсизлиги хизмати)** - Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг «Ўзбекистон Республикасида ёнғин хавфсизлиги тизимини такомиллаштириш тадбирлари тўғрисида»ги Қарорига асосан Ички ишлар Вазирлиги Ёнғиндан сақлаш бўлинмалари базасида ташкил этилди.
- ВМнинг 267-44-сонли Қарори 2001 йил 25 июнда тасдиқланган.

- **Тоифаланган ёки тоифаланмаган шаҳарлар ва туманлар** - ёнғин чиқиш хавфи вазияти, даражасини, ёнғин ва портлаш хавфи бўлган ўта муҳим объектлар миқдорини, уларнинг ижтимоий-иқтисодий, стратегик ва муҳофаа аҳамиятини, шунингдек, аҳоли сонини ҳисобга олиб, туманлар ва шаҳарларга қўйидаги тоифалар белгилаб қўйилган: **тоифаланмаган** туманлар ва шаҳарлар, **биринчи** ва **иккинчи** тоифадаги шаҳарлар ва туманлар.
- Ҳудудида ҳаётий фаолиятни таъминлаш учун муҳим бўлган объектлар (нон заводлари, сув тозалаш иншоотлари), вилоят аҳамиятига эга саноат объектлари бўлган туманлар ва шаҳарлар - **биринчи тоифа** қаторига киради, қолган барча шаҳарлар ва туманлар эса - **иккинчи тоифа** қаторига киради.

- **Ёнғин хавфсизлигига қаратилган ишларни текшириш** – Ўз.Р Давлат ёнғин назорати (**ДЁН**) тўғрисидаги Низомга асосан барча ҳалқ хўжалиги объектларида **ДЁН** органлари томонидан олиб бориладиган текшириш.
- **Ёзма кўрсатма** - **ДЁН** органлари томонидан корхоналар, ташкилотлар, муассасалар ҳамда хонадонларнинг ёнғин хавфсизлигига қаратилган ишлари текширилганидан сўнг 5 кун муддат ичида аниқланган камчиликларни бартараф этиш учун корхона раҳбарларига (хонадон эгаларига) тақдим этиладиган ҳужжат.
- **Комплекс текширишлар** - ҳалқ хўжалиги тармоқлари, шаҳарлар ва бошқа аҳоли пунктларида ёнғин хавфсизлигини таъминлашга қаратилган ишларни текширишга айтилади. Бу текширишлар **ЎзР ИИБ ЁХББ, ҚР ИИБ, Тошкент ш. ИИББ ва вилоятлар ИИБ ЁХБларининг** иш режалари асосида ўтказилади.

- **Меъёр-амалиёт ишлари** - бу ишлар ДЁН органлари томонидан ёнғинга қарши тадбирларнинг амалдаги лойиҳалаш меъёрлари ва қоидаларининг лойиҳалаш, янги қурилиш, таъмирлаш ва қайта техник жиҳозлаш, қурилаётган майдонларда ёнғинларнинг олдини олиш ва уларни ўчириш ишларини такомиллаштириш, ҳалқ хўжалиги масканлари ва турар жойларининг қурилиши мобайнида ёнғинга қарши тадбирларнинг тўла-тўқис бажарилиши, лойиҳалаш даврида содир бўлган ёнғинларнинг таҳлили асосида лойиҳалаш меъёрларини такомиллаштириш бўйича таклиф ва мулоҳазалар ишлаб чиқиш мақсадида олиб борилади.

- **Маъмурий-ҳуқуқий фаолияти** - **ДЁН** органларининг маъмурий-ҳуқуқий фаолияти ёнғин хавфсизлиги қоидалари, қурилиш меъёрлари ва қоидалари, стандартлар ва бошқа меъёрий ҳужжатларнинг бузилишининг олдини олиш ва огоҳлантиришга қаратилган. Маъмурий ҳуқуқбузарлик ҳақидаги ишларни олиб бориш **ДЁН** ходимлари томонидан **ЎзР Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги Кодекс** талаблари асосида амалга оширилади
- **Ёнғин хавфсизлиги қоидалари** - масканларда ёнғин хавфсизлигини таъминлашга қаратилган бир қатор тадбирлар тўплами. Ёнғин хавфсизлиги қоидалари республикага ёки тармоққа оид бўлиши мумкин.
- Бу қоидалар манфаатдор вазирликлар томонидан **ЎзР ИИВ ЁХББ** иштирокида ишлаб чиқилади ва **ЎзР ИИВ** томонидан тасдиқланади. Тармоққа оид қоидалар ва бошқа меъёрий ҳужжатлар **ЎзР ИИВ ЁХББ** томонидан тасдиқланиши ҳам мумкин.

- **Ёнғинларни текшириш** - ДЁН хизматида ҳар бир содир этилган ёнғинни тўлиқ ўрганиш ишларига айтилади. Текширувнинг асосий мақсади ёнғин чиқиш сабабини, айбдор шахсларни ва жиноят таркибининг бор-йўқлигини аниқлашга қаратилади. Ёнғин бўйича текширув ва суриштириш ишлари ЎзР Жиноят-процессуал кодексининг талаблари асосида 10 кун муддат ичида амалга оширилади.
- **Ўзбекистон Ёнғинга қарши кураш жамияти** - Ўзбекистон Республикаси Адлия Вазирлигидан **1996 йилнинг 26 июлида** рўйхатдан ўтган, 142п-сонли гувоҳнома. Жамиятнинг раҳбар органи - Қурултой, Кенгаш Фаолиятининг асосий мақсади республика ҳалқ хўжалиги ва турар жойларда ёнғиндан сақлашни таъминлаш учун аҳоли кенг қисмига ёнғиндан сақлаш ва унга қарши курашиш борасидаги амалий ёрдам берувчи ташкилот.

- **Ёнувчанлик** - модда, материал, аралашма, конструкциянинг мустақил ёниши эҳтимолининг мавжудлиги.
- **Ёнғинни бартараф этиш тизими** - ёнғиндаги хавфли омилларнинг одамларга таъсирини бартараф этишга ва унда кўриладиган моддий бойликларнинг зарари миқдорини чеклашга қаратилган ташкилий тадбирлар ва техник воситаларнинг мажмуи.

Эътиборингиз учун раҳмат!